

Дата проведення. 14.04.2020

Викладач. Алмашій М.І.

Тема. Проблема міжнародного тероризму. Агресія Росії проти України в 2014 р.

Пояснення навчального матеріалу

1. Міжнародні відносини наприкінці 90-х років ХХ ст.
2. Міжнародні відносини на початку ХХІ ст. Міжнародний тероризм.
3. 10 фактів про збройну агресію Росії проти України.

Робота з поняттям

Тероризм - це метод політичної боротьби, який полягає у систематизованому застосуванні нічим не обмеженого, не пов'язаного

Мета

Охарактеризувати суть конфлікту між Росією та Україною в контексті міжнародних відносин; пояснити, чому конфлікт призвів до докорінної зміни системи міжнародних відносин.

1. Міжнародні відносини наприкінці 90-х років ХХ ст.

У результаті реального послаблення глобального військово-політичного протистояння між двома блоками з одного боку, й одночасного загострення регіональних конфліктних ситуацій та загрози «малих війн» – з іншого боку, на перший план світової політики вийшли проблеми захисту прав і безпеки особистості й народів, гуманітарно-правові, культурні контакти, поширення об'єктивної інформації. Сукупність цих характеристик дістала назву "людський вимір". Конкретні люди творять передумови довіри або недовіри між народами й державами, й від них залежить розв'язання військово-політичних проблем, проблем охорони й поліпшення стану природного середовища, розвиток торгово-економічних та науково-технічних зв'язків тощо.

Важливими органами, які покликані займатися гуманітарними проблемами, питаннями забезпечення основних прав і свобод людей є НБСЄ (з 1994 р. має назву ОБСЄ – Організація з питань безпеки і співробітництва в Європі) і Рада Європи – регіональна міжурядова організація, створена в 1949 р.

Розпад СРСР і Югославії, утворення нових незалежних держав, труднощі країн колишнього соціалістичного табору, об'єднання Німеччини та інтеграція західних країн стали важливими чинниками побудови загальноєвропейського дому і розвитку міжнародних відносин 90-х років.

Кардинальні зміни в світі зробили актуальним завдання становлення нової системи європейської безпеки. Вирішенню цього завдання сприяли як різноманітні багатосторонні зустрічі, так і двосторонні контакти між державами Європи.

Важливим кроком до встановлення нової системи безпеки в Європі стало підписання в березні 1995 р. 52 країнами ОБСЄ "Пакту стабільності в Європі". Країни, що підписали пакт, взяли на себе зобов'язання розвивати добросусідські відносини на основі головних документів ООН, ОБСЄ і Ради Європи, згідно з принципами суверенної рівності, поваги прав, притаманних суверенітету, непорушності кордонів, територіальної цілісності держав, поваги міжнародно-визнаних кордонів, невтручання у внутрішні справи, дотримання прав людини, особливо осіб, які належать до національних меншин.

У 1993-1995 рр. центр етнічного протистояння на території колишньої Югославії перемістився із Хорватії в Боснію, де вели між собою боротьбу три общини: сербська, хорватська і мусульманська. Світове співтовариство всю вину за розв'язання конфлікту поклало на Сербію і 25 квітня 1993 р. встановило економічну блокаду.

Після чотирьох років війни у Боснії під тиском світового співтовариства конфліктуєчі сторони нарешті серйозно сіли за стіл переговорів і 15 грудня 1995 р. була укладена мирна угода. З метою виконання угоди на територію Боснії було введено війська НАТО чисельністю 60 тис. осіб.

Вгамувавши конфлікт у Боснії, світова громадськість опинилась перед лицем проблеми Косова, що набула збройного характеру. Албанська меншина, що проживає на території Сербії в районі Косово, взялась за зброю з метою домогтися приєднання краю до Албанії. Сербська армія, маючи досвід антипартизанської боротьби, жорстокими засобами стала придушувати партизанський рух албанців. Щоб загасити нову пожежу на Балканах, у конфлікт втрутилися ООН, НАТО, ОБСЄ та інші організації. Вона примусили ворогуючі сторони сісти за стіл переговорів і укласти угоду (1998 р.). Але виконання угоди весь час наражається на опір її противників як з одного, так і з іншого боку, що виливається в спалахи насилля. Щоб покласти край кровопролиттю, у лютому 1999 р. під загрозою застосування сили з боку НАТО обидві ворогуючі сторони сіли за стіл переговорів. Проте домовленості не було досягнуто. Вину за зрив переговорів було покладено на Сербію. НАТО, щоб зробити Сербію більш поступливою, розв'язали проти неї війну. Впродовж 78 днів авіація НАТО бомбардувала Сербію. Зрештою, серби вивели свої війська з Косово, а в край були введені війська НАТО і Росії.

Небезпечним і напруженим залишається становище на Близькому Сході (Палестина, Ірак, район проживання курдів та ін.) та у ряді держав колишнього Радянського Союзу (Грузія, Вірменія, Азербайджан, Таджикистан). Загострилось протистояння між Індією та Пакистаном, які зробили рішучі кроки в бік перетворення в ядерні державі, здійснивши підземні ядерні випробування. Серйозного удару по стабільності в світі завдала азіатська фінансово-економічна криза. Для вирішення гострих конфліктних ситуацій у цих регіонах необхідні спільні зусилля всіх зацікавлених сторін і міжнародних миротворчих організацій.

Поява нових незалежних держав призвела до нової розстановки сил в світовій політиці. США залишились єдиною наддержавою. Вступила в нову фазу боротьба за сфери впливу.

Непорозуміння між Росією та США поставили під загрозу розвиток загальноєвропейського процесу і процесу ядерного роззброєння. Розбіжності виникли через різні позиції сторін в питаннях розширення НАТО на Схід, у врегулюванні близькосхідного і югославського конфліктів. Росія прагне відігравати домінуючу роль на території колишнього Радянського Союзу. З такими проблемами світ вступив у третє тисячоліття.

2. Міжнародні відносини на початку XXI ст. Міжнародний тероризм

Початок XXI ст. не приніс миру на Землі. З усіх проблем, що були успадковані з попереднього століття найбільш небезпечною стала проблема міжнародного тероризму.

Явище міжнародного тероризму відомо людству ще з часів середньовіччя, але саме в теперішній час, коли завершується формування глобальної світової цивілізації міжнародний тероризм набуває нової якості і місця у світовій політиці.

Причини існування міжнародного тероризму на сучасному етапі:

- не вирішеність національних проблем; проблем кордонів. Значна частина народів позбавлена права на національне самовизначення;
- відсутність дієвого механізму боротьби з тероризмом;
- домінування США у світі, як єдиної наддержави;
- протиріччя між християнською, ісламською, далекосхідною цивілізаціями;
- прагнення окремих людей, організацій до дезорганізації встановленого світового порядку; їх прагнення посіяти зерна страху і невпевненості.

Особливості міжнародного тероризму на сучасному етапі:

- спрямованість проти провідних країн світу;
- використання регіонів міжнародної нестабільності для розбудови мереж своїх організацій і здійснення терористичної діяльності;
- підтримка сепаратистських рухів, спроба встановити контроль над національно-визвольними рухами;
- використання найсучаснішої техніки і технологій;

- координація дій і взаємна підтримка терористичних організацій;
- організація фінансування терористичної діяльності за рахунок легального бізнесу і контролю над нелегальним бізнесом;
- здійснення широкомасштабних терористичних акцій, які б мали широкий світовий розголос;
- прагнення терористів створити «державу в державі»;
- значний вплив ісламського фактору.

Терористичний акт 11 вересня 2001 р. у Нью-Йорку і Вашингтоні (захоплені терористами-смертниками пасажирські літаки врізалися у хмарочоси Світового торговельного центру і будинок Пентагону) спонукав світову громадськість до об'єднання у боротьбі з тероризмом. Була створена широка антитерористична коаліція держав на чолі з США, яка розгорнула широкомасштабну боротьбу з мережею терористичних організацій. Ця боротьба ведеться в економічній сфері (ліквідація джерел, каналів фінансування терористичних структур); воєнній (здійснення антитерористичних операцій по знищенню виявлених баз терористів); політичній та ін. Восени 2002 р. загострилося становище навколо Іраку. США і Великобританія стверджували, що Ірак всупереч резолюції ООН 1991 р. так і не роззброївся (загалом до 2003 р. було прийнято 12 резолюцій): у нього є хімічна, бактеріологічна зброя та її носії. Також Саддаму Хусейну закидалися зв'язки з міжнародними терористичними організаціями, злочини проти власного народу.

Повалення режиму Хусейну поставило на порядок денний питання про повоєнний Ірак і всього регіону Близького Сходу. Після серії переговорів США і Великобританії довелось пом'якшити свою позицію. ООН, ЄС теж приймуть участь у відбудові і формуванні влади у повоєнному Іраку.

Загостренням становища навколо Іраку вирішила скористатися КНДР, яка заявила про свій вихід з Договору про нерозповсюдження ядерної зброї і відновила роботи з будівництва ядерного реактору. Також було проведено серію випробувальних пусків балістичних ракет і зроблено заяву про наявність ядерної зброї. США попервах прореагувавши на це досить м'яко, по завершенню війни в Іраку, розпочали пошук виходу з загрозливої ситуації і в цьому регіоні. Проте реальних здобутків так і не має.

Також не вщухає конфлікт на Близькому Сході. Не вдається виробити прийнятної формули врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту. Реалізація плану «Дорожня карта» пробуксовує.

3. Агресія Росії проти України в 2014 р.

Російське військове вторгнення в Україну, спочатку в Крим, а потім – на Донбас, що розпочалося 20 лютого 2014 р. у прихованій (гібридній) формі та триває донині всупереч нормам міжнародного права, стало яскравим історичним прецедентом у сучасному світі. Міжнародна спільнота вимушена докорінно переглянути своє ставлення до Російської Федерації.

Російська агресія в Україну є відліком нової «холодної війни». Її ще називають Другою холодною війною, адже перша завершилась розпадом СРСР 1991 р. Збройний опір агресії Росії перебуває у затяжній фазі оборонної війни. Окупованими залишаються 43744 кв. км, або 7,2% території України: Автономна Республіка Крим (26081 кв. км), м. Севастополь (864 кв. км), частина Донецької та Луганської областей (16799 кв. км), а непідконтрольними – 409,7 км українсько-російського кордону.

Протягом перших чотирьох років (до 1 квітня 2018 р.) статус учасника бойових дій отримали в Україні майже 326 тис. осіб, 8,5 тис. з них поранено, а 3784 загинули, зокрема 554 вчинили самогубство (15 % від загиблих). Про втрати ворога нема достовірних даних. Економічні збитки України склали щонайменше 100 млрд дол. США: 27 млрд – в Криму, 73 – на Донбасі. Їх деталізовано у звіті «Ціна агресії Кремля в Україні» (березень 2018 р.) економіста Андерса Аслунда з аналітичного центру «Атлантична Рада» у Вашингтоні.

Україна подала до міжнародних інстанцій десятки позовів. Після судових розглядів вона планує отримати від Росії близько 50 млрд дол. компенсації.

Російські найманці підпадають під кваліфікацію «іноземних бойовиків-терористів» відповідно до резолюції Ради безпеки ООН 2178 (2014) від 24 вересня 2014 р. Антитерористична операція (АТО), розпочата на сході України 14 квітня 2014 р., замінена через чотири роки, 30 квітня 2018 р., – військовою – Операцією об'єднаних сил (ООС) з метою «відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації на території Донецької та Луганської областей», де ворожі 1-й і 2-й армійські корпуси укомплектовані російськими військовослужбовцями і підпорядковані 8-й загальновійськовій армії Росії.

Основою завершення війни на Донбасі служать Мінські домовленості (протокол від 5 вересня 2014 р., меморандум від 19 вересня 2014 р., комплекс заходів від 12 лютого 2015 р.). Залишаються відкритими важливі питання щодо обороноздатності Української держави.

Офіційну позицію України відбито на сайті її міністерства закордонних справ в матеріалі "10 фактів про збройну агресію Росії проти України" 9 грудня 2019 р. Йдеться про:

Факт 1: Росія запланувала збройну агресію проти України заздалегідь. Перемога Революції Гідності стала лише зручним приводом.

Спланована збройна агресія Росії проти України розпочалася 20 лютого 2014 р. з військової операції Збройних Сил РФ із захоплення частини території України – Кримського півострова. Ця дата не заперечується навіть Міністерством оборони РФ, оскільки вказана на відомчій медалі «За повернення Криму». Між тим, лише наступного дня В. Янукович втік з Києва, а Постанова ВРУ «Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України», яка стала приводом для звинувачень з боку РФ у нібито «антиконституційному заколоті в Україні», була прийнята лише 22 лютого 2014 р.

Факт 2: Російська агресія мала на меті знищення України як незалежної держави.

Незаконна окупація АР Крим та м. Севастополь стала лише першим кроком РФ, спрямованим на підризування незалежності і суверенітету України. Керівництво Кремля завжди було твердо переконане, що без контролю над Україною Росія ніколи не стане державою-світовим лідером, а демократична і заможна Україна загрожуватиме збереженню нинішньої авторитарної влади в Росії

Факт 3: Збройна агресія – лише один з інструментів гібридної війни РФ проти України.

Збройна агресія є лише одним з елементів гібридної війни Росії проти України. Іншими елементами стали: пропаганда, що базується на брехні та підміні понять; торговельно-економічний тиск; енергетична блокада; терор і залякування громадян України; кібер-атаки; категоричне заперечення самого факту війни попри наявність безлічі неспростовних доказів; використання у своїх інтересах проросійських сил та держав-сателітів; звинувачення іншої сторони у власних злочинах.

Факт 4: Мужність українського народу та солідарність міжнародного співтовариства з Україною стали на заваді реалізації агресивних планів Кремля.

Активну фазу збройної агресії Росії проти України вдалося зупинити завдяки мужності українського народу, який став на захист своєї Батьківщини у складі Збройних Сил України, Національної гвардії України та інших оборонних та правоохоронних органів. Важливим елементом протидії агресору стали спільні політико-дипломатичні зусилля міжнародного співтовариства. 27 березня 2014 р. Генеральна асамблея ООН схвалила Резолюцію 68/262 «Територіальна цілісність України», в якій підтвердила міжнародно визнані кордони України та відсутність будь-яких правових підстав для зміни статусу АР Крим та м. Севастополя. Аналогічна позиція ГА ООН була підтверджена у Резолюції 71/205 «Ситуація з правами людини в АР Крим та місті Севастополь (Україна)», схваленій 19 грудня 2016 р. Окрім того, в Резолюції вперше в офіційних

документах ООН Росія визнається державою-окупантом. Численні документи на підтримку територіальної цілісності України в рамках міжнародно-визнаних кордонів приймалися КМРС, ПАРЄ, ПА ОБСЄ тощо.

Факт 5: Російська агресія призвела до жахливих гуманітарних наслідків.

У результаті збройної агресії Росії проти України загинули близько 9940 осіб, близько 23455 було поранено (за даними ООН). Ці показники, зокрема, включають 298 пасажирів рейсу МН17, у тому числі 80 дітей, які стали жертвами терористичного акту 17 липня 2014 р., коли літак Малайзійських авіаліній був збитий російськими військовими із ЗРК «Бук», що був доправлений на окуповану територію Донбасу з території РФ.

Близько 1 млн. 584 тис. мешканців Криму та Донбасу змушені покинути свої домівки як внутрішньо переміщені особи.

Станом на сьогодні окупованими залишаються: Автономна Республіка Крим (26 081 км²), м. Севастополь (864 км²), частина Донецької та Луганської областей (16799 км²) – всього 43744 км², що складає 7,2% території України.

На окупованих територіях панує страх та терор, окупаційна влада діє репресивними методами і залякуваннями, системно і масово порушує права людини і свободи. Критична ситуація у сфері прав людини в окупованому Криму була засуджена Резолюцією ГА ООН 71/205 «Ситуація з правами людини в АР Крим та місті Севастополь (Україна)» від 19 грудня 2016 р.

Економіка Донбасу повністю зруйнована. На сході невідконтрольною Уряду України залишається ділянка українсько-російського державного кордону протяжністю 409,7 км.

Факт 6: Мінські домовленості регулярно порушуються Росією.

Мінські домовленості (Протокол від 5 вересня 2014 р., Меморандум від 19 вересня 2014 р. та Комплекс заходів від 12 лютого 2015 р.) є основою політичного врегулювання конфлікту на Донбасі. Всупереч положенням Мінського Меморандуму російськими військами та підпорядкованими їм НЗФ було захоплено 8 ділянок території загальною площею 1696 км² в районах, які у відповідності до лінії, визначеної Меморандумом, повинні знаходитись на території, підконтрольній українському уряду.

Серед найбільш промовистих порушень Мінських домовленостей з боку РФ – наступ та захоплення російсько-терористичними силами міста Дебальцеве та навколишніх населених пунктів 16-18 лютого 2015 р., відразу після підписання Мінського комплексу заходів, який встановлював режим негайного та всеохоплюючого припинення вогню з 15 лютого 2015 р..

Факт 7: Розпочавши збройну агресію проти України, Росія порушила фундаментальні норми та принципи міжнародного права, низку двосторонніх та багатьох договорів та угод.

Окупація та подальша спроба анексії Росією Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, а також протиправні дії РФ на Донбасі, цілковито підпадають під визначення агресії відповідно до пунктів а), b), c), d), e) і g) статті 3 додатка до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Визначення агресії» (3314(XXIX)). Такі дії є важким злочином проти міжнародного миру, який тягне за собою міжнародно-правову відповідальність Російської Федерації як держави та міжнародну кримінальну відповідальність її вищого керівництва.

Факт 8: Росія регулярно направляє кадрових військових та зброю на Донбас через неконтрольовану ділянку українсько-російського державного кордону.

Через неконтрольовану ділянку українсько-російського державного кордону Росія продовжує постачання зброї, боєприпасів та пального на окуповану територію Донбасу для посилення підрозділів регулярних військ РФ та підтримуваних нею НЗФ.

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ неодноразово інформувала про присутність на Донбасі озброєнь та військової техніки, що знаходиться лише на озброєнні армії РФ. Спостерігачі СММ зафіксували на Донбасі важку вогнеметну систему «Буратіно»,

комплекс радіоелектронного придушення Р-330 «Житель», безпілотники «Орлан-10», мобільні ЗРК «Град-П» тощо.

Через неконтрольовану ділянку українсько-російського кордону з РФ на Донбас продовжують прибувати регулярні війська РФ та найманці. Російські найманці підпадають під кваліфікацію «іноземних бойовиків-терористів» відповідно до Резолюції РБ ООН 2178 (2014) від 24 вересня 2014 р. Вони складають значну частину рядового складу створених Росією на Донбасі 1 та 2 армійських корпусів (командний склад формується з кадрових офіцерів та генералів РФ). Чисельність регулярних російських військ на Донбасі коливається від 3,6 до 4,2 тис. військовослужбовців.

Всупереч Мінським домовленостям Росія та контрольовані нею НЗФ продовжують перешкоджати доступу СММ ОБСЄ до неконтрольованої ділянки кордону. Візити спостерігачів носять спорадичний та нетривалий характер у присутності членів НЗФ.

Факт 9: Порушення територіальної цілісності та недоторканності кордонів, погрози силою, втручання у внутрішні справи інших держав стали звичною практикою Росії.

Жорстока воєнна кампанія Росії у Сирії спричинила потужну хвилю біженців до Європи. Існує багато досліджень про тісні зв'язки спецслужб РФ з терористичними організаціями ІДІЛ та Аль-Каїда.

Факт 10: Зупинити Російську агресію можна лише посиленням скоординованого тиску міжнародного співтовариства на РФ.

Політичні та економічні санкції були введені у відповідь на російську агресію проти України, тому лише припинення збройної агресії Росії проти України та відновлення суверенітету й територіальної цілісності України може бути підставою для їхнього скасування. За інших обставин Росія продовжуватиме свою агресію, поширюючи її на інші держави регіону.

Закріплення матеріалу

Тести

(Завдання з вибором однієї правильної відповіді)

1. Коли розпочалося військове вторгнення Російської Федерації в Україну:
  - А. 19 лютого 2014 р.
  - Б. 20 лютого 2014 р.
  - В. 21 лютого 2014 р.
  - Д. 22 лютого 2014 р.
2. Яку частину території України окупувала Російська Федерація:
  - А. 6,7%.
  - Б. 7,2%.
  - В. 7,9%.
  - Г. 8,2%.
3. Поява українських «кіборгів» зумовлено:
  - А. Російською агресією в Криму.
  - Б. Боями на Дебальцевському плацдармі.
  - В. Оборonoю Маріупольського напрямку.
  - Г. Захистом Донецького аеропорту.

Домашня робота

Поликовский А. Зима Украины. Украинцы, в отличие от нас, своих убитых на войне хоронят открыто и с почестями // Новая газета. 2018. 9 марта. <https://www.novayagazeta.ru/articles/2018/03/09/75741-zima-ukrainy>

Три дні перед весною. Хто, коли і де загинув на Майдані 18-20 лютого 2014 р. http://texty.org.ua/d/maidan_maps/

10 фактів про збройну агресію Росії проти України // Міністерство закордонних справ України. 2019. 9 грудня. <https://mfa.gov.ua/10-faktiv-pro-zbrojnu-agresiyu-rosiyi-proti-ukrayini>